

nebo šedé až tmavě hnědé, hřbetní ploška není nebo jen nezřetelně vyvinutá, vždy pravidelně pokryta 0,5–1,0 mm dl., tuhými, kotvičkovitě ukončenými výrůstky. V–VII. Hkf.

2n = 24 (extra fines)

Ekologie a cenologie: V přirozené a polo-přirozené xerothermní vegetaci na skalnatých stráních a ostrožnách v údolích řek Praebohemika a na písčítých půdách v blízkosti velkých řek j. Moravy. Druhotně na pastvinách, podél polních cest, v rozvolněných křovinách, místy i na antropicky silně ovlivněných stanovištích.

Rozšíření v ČR: Dnes pouze roztroušeně na j. Moravě. Druh pravděpodobně původní v Pannonském termofytiku, vzácně zavlekán, zvláště v minulosti, i do přilehlých oblastí mezofytika. Od planárního do kolinného stupně (max.: Pav-

lovské kopce, Klentnice, Děvín, ca 500 m; Moravské podhůří Vysočiny, Ketkovice, ca 300 m).
△ – Mapy: SUTORÝ 1987:160.

T: 16. Znoj.-bm. pah., 17. Mikul. pah., 18. Jihomor. úv. – M: 67. Českomor. vrch. (Oslavice), 71c. Drah. podh. (údolí Seničky).

Ojedinelé doklady náhodného zavlečení pocházejí z fyt. o. 10. Praž. ploš. (Praha-Žižkov, doklady z 50. let 19. stol., později výskyt nepotvrzen).

Celkové rozšíření: Od střední části Balkánu až do stř. Evropy, Apeninský a Pyrenejský poloostrov, dvě arely v j. Francii, s. část Malé Asie.

Poznámka: Z Rakouska (Moravské pole) byl popsán kříženec druhů *Cynoglossum officinale* × *montanum* (C. × *austriacum* RECH., Ann. Naturhist. Mus. Wien 38:151, 1925). Vzhledem k velké variabilitě druhu *C. officinale* je jen obtížně prokazatelné, že se skutečně jedná o hybridogenní rostliny. Hybridizace v rodu *Cynoglossum* nebyla dosud spolehlivě prokázána.

21. *Mertensia* ROTH – plícňenka *)

Mertensia ROTH Catal. Bot. 1:34, 1797. – Syn.: *Steehammera* REICHENB. Fl. Germ. Excurs. 1:337, 1831.

Vytrvalé byliny. Lodyhy přímé, jen v hor. části chudě větvené. Listy střídavé, krátce řapíkaté. Květenství složené z několika vijanů. Květy zřetelně stopkaté, koruna modrá, s korunní trubkou až 2× delší než kališní cípy; tyčinky kratší než korunní trubka. Tvrdky výrazně křídlaté. – Asi 6 druhů rozšířených v celé Eurasii od Britského souostroví po Kamčatku, zejména v mírném pásu. – Protandr. Entomogam. Alogam.

1. *Mertensia sibirica* (L.) G. DON fil. – plícňenka sibiřská

Mertensia sibirica (LINNAEUS) G. DON fil. Gen. Syst. 4:319, 1838. – Syn.: *Pulmonaria sibirica* L. Sp. Pl. 135, 1753.

Vytrvalé byliny. Lodyha přímá, (30–)50–60 (–80) cm vys. a jen v hor. části chudě větvená, mělce rýhovaná, roztr. chlupatá až olysalá. Listy střídavé, krátce řapíkaté, přízemní listy s plochými, širokými řapíky až 20 cm dl., čepel přízemních listů šir. vejčitá, 10–12 cm dl., (5–)6–7 cm šir., zašpičatělá, celokrajná, lodyžní listy přisedlé, kopinaté, mnohem menší než přízemní. Květy zřetelně stopkaté; kalich hluboce členěný v úzce kopinaté cípy, (3–)4–5 mm dl., 2–3× kratší

než květní stopky; koruna nálevkovitá, modrá, s trubkou až 2× delší než kališní cípy, zpravidla 10–12 mm dl., v ústí trubky s podélnými šupinami pakorunky; tyčinky kratší než korunní trubka s nitkami kratšími než prašníky; čnělka s hlavatou bliznou. Tvrdky 5–6 mm dl., hladké, lysé, lesklé, výrazně křídlaté s vráscitou hřbetní plochou. V–VI. Hkf.

2n = 24 (extra fines)

Druh připomíná vzhledem plícňík, pochází ze z. Sibíře, kde roste v blízkosti řek na vlhkých, písčítých půdách. Vzácně se pěstuje jako okrasná rostlina a ojedinelé a přechodně zplaňuje (např. Jindřichův Hradec, Sedlčany). Na pobřeží s. Evropy roste příbuzný druh *M. maritima* (L.) S. F. GRAY.

139. *Solanaceae* JUSS. – lilkovité **)

Lit.: WETTSTEIN R. (1895): Solanaceae. In: ENGLER A. et PRANTL K. [red.], Die natürlichen Pflanzenfamilien 4/3b:4–38. Leipzig. – MURRAY M. A. (1945): Carpellary and placental structure in the Solanaceae. Bot. Gaz. 107:243–260. – BAEHNI C. (1946): L'ouverture du bouton chez les fleurs de Solanacées. Candollea 10:400–492. – VAVILOV N. I. (1951): Solanaceae in the origin, variation, immunity and breeding of cultivated plants. Chron. Bot. 13:1–364. – GOTTSCHALK W. (1954): Die Chromosomenstruktur der Solanaceen unter Berücksichtigung phylogenetischer Fragestellungen. Chromosoma 6:539–626. – DANERT S. (1958): Die Verzweigung der Solanaceen im reproductiven Bereich. Abh. Deutsch. Akad. Wiss. Berlin 6(1957):1–183. – AHMAD K. J. (1964): Cuticular studies in Solanaceae. Canad. J. Bot. 42:793–803. – WOJCIECHOWSKA B. (1972): Studia

*) Zpracoval B. Křísa

**) Charakteristiku čeledi a klíč k určení rodů zpracoval B. Slavík